

संसदीय सुनुवाई सम्बन्धमा व्यवस्था गर्न बनेको विधेयक

प्रस्तावना: नेपालको प्रधानन्यायाधीश, सर्वोच्च अदालतका न्यायाधीश, न्याय परिषद्का सदस्य, संवैधानिक निकायका प्रमुख वा पदाधिकारी र राजदूतको पदमा नियुक्तिका लागि प्रस्तावित व्यक्तिको नेपालको संविधानको धारा २९२ बमोजिम हुने संसदीय सुनुवाई सम्बन्धमा कानूनी व्यवस्था गर्न वाञ्छनीय भएकोले,

संघीय संसदले यो ऐन बनाएको छ।

१. **संक्षिप्त नाम र प्रारम्भ:** (१) यस ऐनको नाम “संसदीय सुनुवाई सम्बन्धी ऐन, २०७८” रहेको छ।

(२) यो ऐन तुरुन्त प्रारम्भ हुनेछ।

२. **परिभाषा:** विषय वा प्रसङ्गले अर्को अर्थ नलागेमा यस ऐनमा,-

(क) “उपसमिति” भन्नाले दफा १२ बमोजिम गठन भएको उपसमिति सम्झनु पर्छ।

(ख) “परिवारको सदस्य वा नातेदार” भन्नाले सदस्यको पति, पत्नी, छोरा, छोरी, बाबु, आमा, सौतेनी आमा, बाजे, बज्यै, सासु, ससुरा, सम्धी, सम्धिनी, दाजु, भाइ, दिदी, बहिनी, भाउजु, बुहारी, जेठाजु, देवर, जेठानी, देउरानी, आमाजु, नन्द, काका, काकी, ठूलोबुबा, ठूलीआमा, सानोबुबा, सानीआमा, भतिजा, भतिजी, भाज्जा, भाज्जी, भिनाजु, ज्वाइँ, मामा, माइज्यू, फुपू, फूपाज्यू, साला, साली, साढुदाई, साढुभाई र तिनीहरूका छोरा छोरी सम्झनु पर्छ।

(ग) “प्रस्तावित व्यक्ति” भन्नाले नेपालको प्रधानन्यायाधीश, सर्वोच्च अदालतका न्यायाधीश, न्याय परिषद्का सदस्य, संवैधानिक निकायका प्रमुख वा

पदाधिकारी र राजदूतको पदमा नियुक्तिका लागि संसदीय सुनुवाई गर्न प्रस्ताव गरिएको व्यक्ति सम्झनु पर्छ ।

- (घ) “बैठक” भन्नाले संसदीय सुनुवाई समितिको बैठक सम्झनु पर्छ ।
- (ङ) “महासचिव” भन्नाले संघीय संसदको महासचिव सम्झनु पर्छ ।
- (च) “सदस्य” भन्नाले संसदीय सुनुवाई समितिको सदस्य सम्झनु पर्छ र सो शब्दले सो समितिको सभापतिलाई समेत जनाउँछ ।
- (छ) “सभापति” भन्नाले संसदीय सुनुवाई समितिको सभापति सम्झनु पर्छ र सो शब्दले सभापतिको अनुपस्थितिमा सभापतिको रूपमा काम गर्ने सदस्यलाई समेत जनाउँछ ।
- (ज) “सम्बन्धित निकाय” भन्नाले प्रस्तावित व्यक्तिको संसदीय सुनुवाईको लागि लेखी पठाउने निकाय वा कार्यालय सम्झनु पर्छ ।
- (झ) “संविधान” भन्नाले नेपालको संविधान सम्झनु पर्छ ।
- (ञ) “संसदीय सुनुवाई” भन्नाले संविधानको धारा २९२ बमोजिम हुने संसदीय सुनुवाई सम्झनु पर्छ ।
- (ट) “संसदीय सुनुवाई समिति” भन्नाले दफा ३ बमोजिमको संसदीय सुनुवाई संयुक्त समिति सम्झनु पर्छ ।

३. संसदीय सुनुवाई समिति: (१) नेपालको प्रधानन्यायाधीश, सर्वोच्च अदालतका न्यायाधीश, न्याय परिषद्का सदस्य, संवैधानिक निकायका प्रमुख वा पदाधिकारी र राजदूतको पदमा नियुक्तिका लागि संसदीय सुनुवाई गर्न संविधानको धारा २९२ बमोजिमको संसदीय सुनुवाई संयुक्त समिति रहनेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिमको संसदीय सुनुवाई समितिमा प्रतिनिधि सभाका बाह्र जना सदस्य र राष्ट्रिय सभाका तीन जना सदस्य रहनेछन्।

(३) संसदीय सुनुवाई समितिका सदस्यहरूले आफूहरूमध्येबाट एकजना सभापति चयन गर्नु पर्नेछ।

४. संसदीय सुनुवाई समितिको कार्यावधि: संसदीय सुनुवाई समितिको कार्यावधि प्रतिनिधि सभाको कार्यकालभर रहनेछ।

५. संसदीय सुनुवाई समितिको काम र कर्तव्य: यस ऐनमा अन्यत्र उल्लिखित काम र कर्तव्यको अतिरिक्त संसदीय सुनुवाई समितिको अन्य काम र कर्तव्य देहाय बमोजिम हुनेछ:-

(क) सम्बन्धित निकायबाट प्रस्तावित व्यक्तिको नाम नामेसी विवरण सहित संसदीय सुनुवाईको लागि सिफारिस प्राप्त भएपछि त्यस्तो व्यक्ति प्रस्तावित पदको लागि उपयुक्त भए वा नभएको सम्बन्धमा जानकारी वा उजुरी दिन सार्वजनिक सूचना प्रकाशन गर्ने,

(ख) खण्ड (क) बमोजिम प्रकाशित सूचना अनुसार प्राप्त हुन आएका जानकारी वा उजुरी उपर छानबिन गर्ने,

(ग) प्रस्तावित व्यक्तिबाट लिखित रूपमा कार्ययोजना तथा प्रतिवद्धताहरू माग गर्ने,

(घ) प्रस्तावित व्यक्ति उपरको जानकारी वा उजुरी दिने व्यक्तिसँग छलफल गर्ने,

(ङ) संसदीय सुनुवाई गर्दा कार्यतालिका निर्माण गरी सुनुवाई प्रक्रियालाई व्यवस्थित बनाउने,

(च) प्रस्तावित व्यक्तिको संसदीय सुनुवाई गर्ने,

(छ) संसदीय सुनुवाई प्रक्रियाको प्रभावकारिताका सम्बन्धमा आवश्यकता अनुसार छलफल वा अन्तर्क्रिया गर्ने।

६. सदस्यको पद रिक्त हुने अवस्था: संसदीय सुनुवाई समितिको सदस्यको पद देहायको कुनै अवस्थामा रिक्त हुनेछः-

- (क) संघीय संसदको सदस्य नरहेमा,
- (ख) सदस्य पदबाट राजीनामा दिएमा,
- (ग) मन्त्री भएमा।

७. संसदीय सुनुवाई समितिको बैठक: (१) संसदीय सुनुवाई समितिको बैठक आवश्यकता अनुसार सभापतिले तोकेको मिति, समय र स्थानमा बस्नेछ।

(२) उपदफा (१) मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि संसदीय सुनुवाई समितिमा संसदीय सुनुवाईको लागि प्रस्तावित व्यक्तिको नाम प्राप्त भएको पाँच दिनभित्र बैठक बस्नु पर्नेछ।

(३) सभापतिको निर्देशानुसार महासचिवले बैठक बस्ने मिति, समय र स्थान तथा छलफलको विषयसूची सहितको सूचना बैठक बस्नु भन्दा कम्तीमा अठ्चालीस घण्टा अगावै सबै सदस्यहरूलाई पठाउनु पर्नेछ।

तर, कुनै विषयमा छलफल हुन आवश्यक छ भन्ने कुनै सदस्यलाई लागेमा निजले बैठकमा उपस्थित सबै सदस्यको सहमतिले विषयसूचीमा नपरेको विषयमा पनि छलफल गरी निर्णय गर्न सकिनेछ।

(४) संसदीय सुनुवाई समितिको बैठकको अध्यक्षता सभापतिले गर्नेछ। निजको अनुपस्थितिमा ज्येष्ठ सदस्यले बैठकको अध्यक्षता गर्नेछ।

(५) संसदीय सुनुवाई समितिमा तत्काल कायम रहेका सदस्य संख्याको कम्तीमा एकाउन्न प्रतिशत सदस्य उपस्थित भएमा बैठकको लागि गणपूरक संख्या पुगेको मानिनेछ।

(६) उपदफा (५) बमोजिमको बैठकमा गणपूरक संख्या नपुगेमा तीन दिनभित्र पुनः अर्को बैठक बोलाउनु पर्नेछ।

(७) प्रस्तावित व्यक्तिको नाम संसदीय सुनुवाई समितिमा तत्काल कायम रहेका सदस्य संख्याको कम्तीमा दुई तिहाई बहुमतबाट अस्वीकृत भएमा बाहेक प्रस्तावित व्यक्ति प्रस्तावित पदमा नियुक्तिका लागि अनुमोदन भएको मानिनेछ।

(८) महासचिवले निर्णयको अभिलेख तयार गरी सभापति र उपस्थित सदस्यको दस्तखत गराई राख्नु पर्नेछ।

(९) प्रस्तावित व्यक्तिको सम्बन्धमा संसदीय सुनुवाई समितिबाट भएको निर्णय अन्तिम हुनेछ।

(१०) संसदीय सुनुवाई समितिको बैठक सम्बन्धी अन्य कार्यविधि समिति आफैले निर्धारण गरे बमोजिम हुनेछ।

८. स्वःघोषणा गर्नु पर्ने: प्रस्तावित व्यक्तिले संसदीय सुनुवाई समितिमा संसदीय सुनुवाई हुनु अघि देहायका विषयमा स्वःघोषणा गर्नु पर्नेछः-

(क) राज्य विरुद्ध वा सार्वजनिक हित विरुद्ध कुनै कसूर नगरेको,

(ख) कुनै पनि फौजदारी कसूरमा सजाय नपाएको,

(ग) राज्यलाई तिर्नु बुझाउनु पर्ने कुनै कर, दस्तुर तथा बाँकी बक्यौता नरहेको,

(घ) दामासाहीमा नपरेको,

(ङ) समितिका सदस्यहरू आफ्नो परिवारको सदस्य वा नातेदार नरहेको।

९. अनुमोदन गर्ने आधार: संसदीय सुनुवाई समितिले प्रस्तावित व्यक्तिको उपयुक्तताका सम्बन्धमा देहायको आधारमा अनुमोदन गर्नेछः-

(क) प्रस्तावित व्यक्तिको योग्यता तथा कार्यअनुभव,

- (ख) प्रस्तावित व्यक्तिले पेश गरेको कार्ययोजना,
- (ग) विषयवस्तुको ज्ञान, विश्लेषण गर्ने क्षमता तथा तार्किक शक्ति,
- (घ) व्यक्तित्व, सिर्जनशीलता र नेतृत्वदायी भूमिका,
- (ङ) प्रस्तुतीकरण शैली र समय व्यवस्थापन,
- (च) सम्बन्धित निकाय वा प्रस्तावित पदप्रतिको प्रतिबद्धता।

१०. संसदीय सुनुवाई गर्ने: (१) संसदीय सुनुवाई समितिले प्रस्तावित व्यक्तिसँग संसदीय सुनुवाई गर्दा खुल्ला वा बन्द रूपमा गर्न सक्नेछ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम संसदीय सुनुवाई गर्दा सदस्यले प्रस्तावित व्यक्तिसँग पालै पालो प्रश्न सोध्न वा जानकारी लिने गरी व्यवस्था मिलाउनु पर्नेछ।

(३) उपदफा (१) बमोजिम संसदीय सुनुवाई गर्दा देहायका विषयमा बन्द सुनुवाई गर्नु पर्नेछ:-

(क) व्यक्तिगत गोपनीयता हनन हुने विषय,

(ख) व्यक्तिगत प्रतिष्ठामा आँच आउने विषय,

(ग) गोप्य वित्तीय तथा बौद्धिक सम्पत्ति सम्बन्धी जानकारी समावेश भएको विषय,

(घ) प्रचलित कानूनमा गोप्य रहने भनी उल्लेख भएको अन्य विषय,

(ङ) प्रस्तावित व्यक्तिले बन्द सुनुवाईमा व्यक्त गर्न चाहेको विषय।

(४) उपदफा (३) बमोजिम बन्द सुनुवाई गर्दा बैठकमा सुनुवाई गरिने प्रस्तावित व्यक्ति र संसदीय सुनुवाई समितिलाई सहयोग गर्न आवश्यक पर्ने कर्मचारी मात्र रहनेछन्।

(५) प्रस्तावित व्यक्तिसंग संसदीय सुनुवाई गर्दा प्रस्तावित पदसँग सम्बन्धित विषय, प्रस्तावित व्यक्तिले पेश गरेको कार्ययोजना, प्रतिवद्धताहरू, निजको अनुभव, प्राप्त जानकारी र उजुरीको आधारमा गर्नु पर्नेछ।

(६) संसदीय सुनुवाई समितिले संसदीय सुनुवाई गर्नु अघि कुनै विषयमा सम्बन्धित विषय विज्ञसँग छलफल गर्न सक्नेछ।

(७) संसदीय सुनुवाई समितिले प्रत्येक प्रस्तावित व्यक्तिको एकै पटक वा पटक पटक गरी संसदीय सुनुवाई शुरु गरेको सात दिनभित्र सुनुवाई गरिसक्नु पर्नेछ।

११. सदस्यको आचरण: (१) संसदीय सुनुवाई समितिको बैठक सञ्चालनमा सबै सदस्यहरूले सभापतिलाई सहयोग गर्नु पर्नेछ।

(२) संसदीय सुनुवाईको लागि प्रस्तावित व्यक्तिको नाम प्राप्त भएपछि कुनै पनि सदस्यले व्यक्तिगत रूपमा त्यस्तो व्यक्तिसँग सम्पर्क गर्नु हुँदैन।

(३) सदस्यले आफ्नो कर्तव्य पालनाको क्रममा उच्च नैतिकता तथा सदाचारको व्यवहार गर्नु पर्नेछ।

(४) सदस्यले संसदीय सुनुवाईका क्रममा प्रस्तावित व्यक्तिबाट वा अन्य कुनै किसिमले प्राप्त भएका गोप्य जानकारी संसदीय सुनुवाई समितिमा छलफल हुँदा बाहेक अन्य अवस्थामा आफू पदमा भए वा नभएमा पनि प्रकट गर्नु हुँदैन।

१२. उपसमिति गठन गर्न सक्ने: (१) प्रस्तावित व्यक्ति उपर गम्भीर प्रकृतिका जानकारी वा उजुरी परी थप छानबिन गर्नुपर्ने भएमा संसदीय सुनुवाई समितिले बढीमा पाँचजना सदस्यहरू रहेको उपसमिति गठन गरी छानबिन गराउन सक्नेछ।

(२) उपदफा (१) बमोजिमको उपसमितिले छानबिन गरी सोको प्रतिवेदन संसदीय सुनुवाई समिति समक्ष पेश गर्नु पर्नेछ।

(३) उपदफा (१) बमोजिमको उपसमितिको कार्यावधि तथा कायदिश उपसमिति गठन गर्दाका बखत निर्धारण गरे बमोजिम हुनेछ।

१३. स्वार्थ बाझिएमा भाग लिन नपाइने: (१) प्रस्तावित व्यक्ति कुनै सदस्यको परिवारको सदस्य वा नातेदार रहेको वा कुनै सदस्यको प्रस्तावित व्यक्तिसँग वित्तीय, पेशागत वा व्यावसायिक स्वार्थ रहेछ भने त्यस्तो प्रस्तावित व्यक्तिको सम्बन्धमा हुने छलफल, संसदीय सुनुवाई तथा निर्णयमा भाग लिन र आफ्नो मत दिन पाउने छैन।

(२) उपदफा (१) मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि संसदीय सुनुवाई समितिको बैठकको गणपूरक संख्या पुऱ्याउनको लागि त्यस्तो सदस्यको उपस्थिति मान्य हुनेछ।

(३) कुनै सदस्यको प्रस्तावित व्यक्तिसँग उपदफा (१) बमोजिमको अवस्था विद्यमान रहेमा त्यस्तो सदस्यले संसदीय सुनुवाई समितिको बैठक शुरु हुनु भन्दा अगावै सभापतिलाई लिखित जानकारी दिनु पर्नेछ।

१४. नाम फिर्ता लिन सक्ने: (१) प्रस्तावित व्यक्तिले संसदीय सुनुवाईमा सहभागी हुन नचाहेमा संसदीय सुनुवाई हुनु अगावै संसदीय सुनुवाई समितिमा निवेदन दिई प्रस्तावित पदबाट आफ्नो नाम फिर्ता लिन सक्नेछ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम निवेदन प्राप्त भएमा महासचिवले निजको सनाखत गराई सोको जानकारी संसदीय सुनुवाई गर्न सिफारिस गर्ने सम्बन्धित निकायलाई दिनु पर्नेछ।

(३) उपदफा (२) बमोजिम संसदीय सुनुवाई समितिले जानकारी दिएको व्यक्ति प्रस्तावित पदमा नियुक्तिका लागि अनुमोदन नभएको मानिनेछ।

१५. गोपनीयता कायम राख्ने: संसदीय सुनुवाई समिति वा उपसमितिले प्रस्तावित व्यक्तिको सम्बन्धमा प्राप्त जानकारी वा उजुरी उपर छानविन गर्दा जानकारी दिने व्यक्ति वा उजुरीकर्तासँग गरेको छलफलको विषयको बारेमा गोपनीयता कायम राख्नु पर्नेछ।

१६. आफ्नो भनाई राख्न मौका दिनु पर्ने: प्रस्तावित व्यक्तिलाई संसदीय सुनुवाईका क्रममा संसदीय सुनुवाई समितिले निर्धारण गरेको प्रक्रिया बमोजिम आफ्नो भनाई राख्ने पर्याप्त मौका दिनु पर्नेछ।

१७. सम्बन्धित निकायमा पठाउने: (१) संसदीय सुनुवाई समितिले प्रस्तावित व्यक्तिको नाम प्राप्त भएको साठी दिनभित्र संसदीय सुनुवाई गरी प्रस्तावित पदमा नियुक्तिका लागि अनुमोदन भएको वा नभएको स्पष्ट उल्लेख गरी सम्बन्धित निकायमा पठाउनु पर्नेछ।

(२) संसदीय सुनुवाई समितिले उपदफा (१) बमोजिम कुनै प्रस्तावित व्यक्ति प्रस्तावित पदमा नियुक्तिका लागि अनुमोदन नभएमा सोको आधार र कारण उल्लेख गर्नु पर्नेछ।

(३) प्रस्तावित व्यक्ति संसदीय सुनुवाई समितिलाई लिखित जानकारी नदिई संसदीय सुनुवाईका लागि तोकेको मिति, समय र स्थानमा उपस्थित नभएमा त्यस्तो व्यक्ति प्रस्तावित पदमा नियुक्तिका लागि अनुमोदन नभएको उल्लेख गरी सम्बन्धित निकायमा पठाउनु पर्नेछ।

१८. सिफारिस फिर्ता गर्ने: (१) प्रतिनिधि सभा विघटन भएको अवधिमा संसदीय सुनुवाईको लागि सम्बन्धित निकायबाट प्रस्तावित व्यक्तिको नाम सिफारिस भई आएमा महासचिवले त्यस्तो व्यक्तिको संसदीय सुनुवाई हुन नसक्ने भनी सम्बन्धित निकायमा सिफारिस फिर्ता पठाइदिनु पर्नेछ।

(२) प्रतिनिधि सभा कायम रहेको अवस्थामा संसदीय सुनुवाईको लागि प्रस्तावित व्यक्तिको नाम प्राप्त भए तापनि संसदीय सुनुवाई सम्बन्धी कारवाही समाप्त नहुँदै प्रतिनिधि सभा विघटन भएमा उपदफा (१) बमोजिम सम्बन्धित निकायमा सिफारिस फिर्ता पठाउनु पर्नेछ।

१९. जानकारी गराउने: संसदीय सुनुवाई समितिले संसदीय सुनुवाईका क्रममा प्रस्तावित व्यक्तिले प्रस्तुत गरेका कार्ययोजना र प्रतिवद्धताहरुको कार्यान्वयनका सम्बन्धमा अनुगमन गर्न संघीय

संसदको सम्बन्धित विषयगत समिति र प्रस्तावित पदसँग सम्बन्धित तालुक निकाय वा कार्यालयमा लिखित रूपमा जानकारी गराउनु पर्नेछ।

२०. संसदीय सुनुवाई समितिको सचिवको काम र कर्तव्य: यस ऐनमा अन्यत्र उल्लिखित काम र कर्तव्यको अतिरिक्त संसदीय सुनुवाई समितिको सचिवको अन्य काम र कर्तव्य देहाय बमोजिम हुनेछ:-

- (क) सभापतिको निर्देशन अनुसार संसदीय सुनुवाई समितिको बैठक बोलाउने,
- (ख) संसदीय सुनुवाई समितिले गरेका निर्णयहरू कार्यान्वयन गर्ने वा गराउने,
- (ग) सचिवालयमा राखिने अभिलेखलाई अद्यावधिक गराई व्यवस्थित र सुरक्षित रूपमा राख्ने व्यवस्था मिलाउने,
- (घ) दफा १८ बमोजिमको अवस्थामा संसदीय सुनुवाई हुन नसक्ने भनी सम्बन्धित निकायमा सिफारिस फिर्ता पठाउने,
- (ङ) संसदीय सुनुवाई समितिले गरेका काम कारवाहीको अनुगमन, सुपरिवेक्षण र समन्वय गर्ने,
- (च) संसदीय सुनुवाई समितिमा रहेका अभिलेख प्रमाणित गर्ने,
- (छ) आवश्यकता अनुसार नेपाल सरकारका विभिन्न निकायसँग समन्वय गर्ने।

२१. संसदीय सुनुवाई समितिको सचिवालय: (१) संसदीय सुनुवाई समितिको सचिवालय संघीय संसद सचिवालयमा रहनेछ।

(२) महासचिवले संसदीय सुनुवाई समितिको सचिव भई काम गर्नेछ।

२२. कार्यविधि निर्धारण: यस ऐनमा अन्यत्र उल्लेख भएको बाहेक संसदीय सुनुवाई समितिको अन्य कार्यविधि संसदीय सुनुवाई समितिले निर्धारण गरे बमोजिम हुनेछ।

२३. सहयोग गर्नु पर्ने: संसदीय सुनुवाई समिति वा उपसमितिले कुनै विषयमा छानबिन गर्दा नेपाल सरकार, प्रदेश सरकार वा स्थानीय तहका कुनै निकाय वा पदाधिकारीको सहयोग माग गरेमा सम्बन्धित निकायले सहयोग गर्नु पर्नेछ।

नेपाल कानून आयोग (प्रारम्भिक मस्यौदा)